

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ความงามในเชิงสุนทรียะ มองในแบบปรัชญาตะวันตก มองและพิจารณาความงามตามกรอบความคิดของวัตถุที่ถูกสร้างสรรค์ และตกแต่งให้เกิดความงาม ไม่ได้เป็นสุนทรียะเพราะใครๆ ให้การยอมรับว่าเป็นความงาม ความเป็นสุนทรียะไม่ได้มีเพราะการยอมรับว่าเป็นความงาม โดยมนุษย์เป็นผู้กำหนด หรือตัดสินให้เป็นเพราะความเป็นสุนทรียะ หรือไม่เป็นศิลปะอยู่ที่วัตถุที่ถูกตกแต่งจัดแจงขึ้นนั้นแล้ว สุนทรียะแบบตะวันตก มีบางส่วนที่ยอมรับและปฏิเสธแนวความคิดร่วมทางศาสนาหรือศีลธรรม คือเป็นศีลธรรมนิยม คือความงามต้องประกอบหรือสนับสนุนศีลธรรม โดยศิลปะมีหน้าที่รับใช้ศีลธรรม อีกประการหนึ่ง คือ ศิลปะนิยม คือ ศิลปะเพื่อศิลปะ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศีลธรรม ไม่จำเป็นต้องรับใช้ศีลธรรม และไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศีลธรรม และอารมณ์การรับรู้ศิลปะ ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศีลธรรม ไม่ว่าศิลปะจะเกี่ยวข้องกับศีลธรรมหรือไม่ ย่อมไม่ทำให้คุณค่าของศิลปะน้อยลงแต่อย่างใด เพราะศิลปะมีคุณค่าในตัวเอง สุนทรียะในปรัชญาตะวันออกมุ่งเน้นแนวคิดอันเกี่ยวเนื่องด้วยเทพเจ้า สิ่งที่ไม่มีตัวตน ธรรมชาติ และศาสนา ซึ่งแตกต่างจากสุนทรียะแบบตะวันตกที่ว่าด้วยแนวคิดทางปรัชญา ดังนั้น สุนทรียะแบบพุทธ ก็มีพื้นฐานตามแบบฉบับของสุนทรียะตะวันออก พุทธสุนทรียะ มีรูปแบบดั้งเดิมที่มาจากแนวคิดสุนทรียะแบบพราหมณ์ คือ เป็นสุนทรียะแบบตะวันออก ซึ่งมีลักษณะอันเกิดจากสุนทรียะจินตนาการ สุนทรียะในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นการผสมผสานระหว่างศีลธรรมและศิลปะ โดยพระพุทธรูปศาสนานั้น ได้มองศิลปะเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งของศีลธรรมซึ่งศีลธรรมที่พระพุทธรูปทรงเครื่องนั้น ล้วนมีความงดงาม ทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด อีกทั้งสุนทรียะสำหรับปวงชนทั่วไปแล้ว พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อศีลธรรม และความดีงามตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา และไม่เป็นไปเพื่อความลุ่มหลงมัวเมา ส่วนความงามในทางธรรมนั้น หมายถึงความงาม ความสงบอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม ความเยือกเย็น ความสุขุมอันประกอบไปด้วยสัมมาสมัตินั่นเอง ซึ่งมีพระนิพพานเป็นความงามสูงสุดมิติในทางพระพุทธศาสนาอาจจะกล่าวได้ว่า สุนทรียะในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ เป็นความงามที่ยั่งยืนและแบ่งเป็นภาคส่วน เป็นความงามที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตน สังคม และส่วนรวม ทั้งนี้ต้องอิงอาศัยหลักธรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา เช่น เบญจศีล เบญจธรรม หลักคุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม หรือหลักศีลธรรมอื่นๆ อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความดีงามทางพระพุทธศาสนาเช่น แนวทางการปฏิบัติธรรม เพื่อความหลุดพ้น เป็นต้น

๕.๑.๒ เบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นธรรมอันเป็นคู่ๆ กับเบญจศีล เมื่อละได้แล้วนำมาปฏิบัติตามจะทำให้เกิดความงามขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา และใจ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้มีธรรมแล้วนั้นจะงามทั้งทางนอกคือ กิริยา มารยาท ตลอดถึงทางในคือจิตใจ เป็นผู้โอบอ้อมอารี มีเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลาย การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมก็เต็มไปด้วยความสุข คำสรรเสริญเยินยอต่างๆ ย่อมมีอยู่เนืองๆ ไม่ว่าจะจากบุคคลหรือสังคม ความสำคัญและคุณค่าที่เกิดขึ้นสำหรับผู้มีธรรมนั้นเป็นสิ่ง

ที่มีโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ บุคคลผู้มีธรรมเป็นนิจนั้นย่อมมีความสำคัญในสังคมอย่างยิ่ง เป็นบุคคลผู้ที่สังคมต้องการไม่ว่าระดับต้น ระดับกลาง หรือแม้กระทั่งระดับสูง เหล่านี้ล้วนแล้วมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นบุคคลผู้ที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมนั้นๆ ได้และเมื่อได้ปฏิบัติประโยชน์ให้กับสังคมแล้วคุณค่าที่เกิดขึ้นตามมาก็เป็นคุณค่าที่ดี สูงมีแต่ประโยชน์อย่างเดียว โทษไม่มี เพราะการกระทำสำหรับผู้มีธรรมนั้น ไม่มุ่งหวังเอาผลตอบแทนเปรียบสังคมอยู่แล้ว มีแต่เป็นฝ่ายให้เสียเป็นส่วนมาก สังคมจึงสงบสุข

๕.๑.๓ จากการศึกษาวิเคราะห์เบญจธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทในเชิงสุนทรียะ พบว่าเบญจธรรม (คู่กับเบญจศีล) เมื่อศึกษาและนำไปปฏิบัติทำให้เกิดผล เป็นอีกหัวข้อธรรมหนึ่งที่ทำให้เป็นผลดีต่อชีวิตของผู้ปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติในขั้นสูงขึ้นไปก็ทำให้เป็นคนเต็ม (มนุษย์) ได้อย่างสมบูรณ์แบบและพร้อมที่จะนำไปสู่ธรรมที่สูงๆ ขึ้นไปอีก ตลอดจนถึงสิ่งสูงสุดได้คือ นิพพาน แต่เบญจธรรมนี้เป็นเพียงแค่ธรรมขั้นพื้นฐานหรือขั้นต่ำเท่านั้น เพื่อเป็นบันไดที่จะนำขึ้นสู่ธรรมที่สูงต่อไป ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๔ ทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติแล้วเป็นคนดี งาม มีประโยชน์ในสายตาของสังคม ความงามและคุณค่าที่เกิดขึ้นจึงมีประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเองและสังคม แต่การที่จะปฏิบัติได้ดีนั้นต้องเว้นเสียก่อน นั่นคือศีล ๕ นั่นเองซึ่งมาคู่กันกับเบญจธรรม เมื่อเว้นแล้วพึงปฏิบัติตามเบญจธรรมเพียงเท่านั้นก็เป็นผู้มีธรรมที่ดีแล้ว เป็นคนดี คนงาม มีประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและสังคม

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผลงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์เบญจธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทในเชิงสุนทรียะ โดยไม่ได้ครอบคลุมถึงปัญหาทางอภิปรัชญา หรือคุณค่าทางจริยศาสตร์อื่นๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ในด้านจริยธรรมของบุคคลในสังคมและอื่นๆ ในครั้งต่อไป จะช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการเข้าถึงเบญจธรรม เบญจศีล และหัวข้อธรรมอื่นๆของบุคคลทั่วไปในสังคมให้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า หัวข้อการวิจัยซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ที่ควรศึกษาเพิ่มขึ้น ดังนี้คือ

- ๑) ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์เพื่อนำไปแก้ปัญหาในตัวบุคคลเพื่อการเข้าถึงสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
- ๒) ศึกษาวิธีการปฏิบัติเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเถปิฎก, ๒๕๐๕.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ .พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ .อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กীরติบุญเจือ. ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.

เจษฎาทองรุ่งโรจน์. พจนานุกรมปรัชญาอังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โบแดง, ๒๕๔๗.

จรรยาโกศลรัตนานนท์. ศิลปะคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: บริษัทต้นอ่อนแถมมีจำกัด, ๒๕๓๙.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. พระมหาธรรมราชาธิราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

เครือจิตร ศรีบุญนาค และคณะ. สุนทรียภาพของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: คอมฟอร์ม, ๒๕๔๒.

ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. พูดได้พูดเป็น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕.

ดีภรณ์ บัณฑิตชน. แนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

บุญนิลเกษ. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เชียงใหม่, ๒๕๒๓.

_____ . สุนทรียศาสตร์เบื้องต้น. ฝ่ายผลิตตำราและเอกสารทางวิชาการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๓.

ประเสริฐศิริรัตน. สุนทรียทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). ก้าวไปในบุญ, ๒๕๕๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมบุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม. บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑.

พระครูภาวนาโพธิคุณ,ดร. การเมืองใหม่วิถีพุทธ. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา, ๒๕๕๓.

พระเดชศรี เมธงกูโร. ผู้หญิงกับการปฏิบัติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๓.

_____ .พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๒.

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์). **เบญจศีลเบญจธรรม อุดมชีวิตของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธ). **เพชรในดวงใจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๓๙.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **ตามทางพุทธกิจ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) , ๒๕๓๑-๒๕๔๓

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์**
คำวัด, มปป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระทักษิณคณาธิกร. **ปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๗.

พ่วง มีนอก. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา. มหาวิทยาลัยราม-
รามคำแหง, ๒๕๓๖.

พระมหาสมปอง มุทีโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด
, ๒๕๔๗.

ไพศาล ภูไพบูลย์ อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการ
ดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : นวสาส์น
การพิมพ์, ๒๕๕๑.

มานพนักการเรียน. **มนุษย์กับการใช้เหตุผลจริยธรรมและสุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

นิพาดา เทวกุล. **ธรรมชาติหรือลักษณะทั่วไปของสุนทรียศาสตร์**. ศิลปกรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

บุญมี แท่นแก้ว. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๓๐.

สุชีพ ปุณฺณภาพ. **พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๑.

วิชัย ธรรมเจริญ เรียบเรียง. **ธรรมศึกษาตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

วิชัยวงษ์ใหญ่. **ศิลปเบื้องต้น เอกสารประกอบการเรียนศิลปศึกษาฉบับที่ ๑๐**. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๑๕.

วนิดาข้าเขียว. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: พรวนการพิมพ์, ๒๕๔๓.

วศิน อินทสระ. **ลีลากรรมของสตรีสมัยพุทธกาล**. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ๒๕๒๕.

วศิน อินทสระ. **พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๑๙.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับบาลี ๔๕ เล่ม**, จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ. **พระคัมภีร์อภิธานปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๐๘.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑.

ศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี. คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: นวสารการพิมพ์, ๒๕๕๑.

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์. **รวมบทความวิชาการ ชุดไม่เรียวสร้างชีวิต**. ขอนแก่น: เพ็ญพริ้นต้ง, ๒๕๕๒.

สุเชาว์ นพลอยชุม. **สุนทรียศาสตร์ปัญหาและทฤษฎีเกี่ยวกับความงามและศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **หลักสูตรนิกธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

สุเชาว์ นพลอยชุม. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. ประมวลจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

จรรยาโกมุทรัตนานนท์. “ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับศีลธรรม”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

ปรีเปรมอยู่สันติกุล. “สุนทรียทัศน์ของเฮอ์มานน์เฮสเส”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

พระมหาประพันธ์ศุภสร. “ความสำคัญของบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้าต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระอานาจ เขมปญโญ (ยอดทอง). “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาความรักในพุทธปรัชญาเถรวาทและงานเขียนเรื่องซิมโฟนีเชียม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาอุดม ปญญาโก (อรรถศาสตร์ศรี). “การศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์เชิงสุนทรียศาสตร์: ศึกษากรณีเฉพาะพระพุทธรูปสมัยอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สมเกียรติ ตั้งมโน. “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดสุนทรียศาสตร์ในพุทธศาสนากับปรัชญาของเพลโต”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔.

ศุภลักษณ์ สุวรรณเครือ. “มรรควิถีแห่งรักและเมตตา เพื่อรับใช้สังคมในทศวรรษวิทยาการชาวพุทธ”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

สมศรี ประทุมสูตร, ประยงค์ วิริยวิทย์ และอาภรณ์ ผูกกะมาน. งานวิจัย “เรื่อง จรณะ ๑๕ ทางเอก แห่งการบรรลุอย่างพระพุทธเจ้า มีผลจริง พิสูจน์ได้ แม้ในปัจจุบัน”. พิมพ์ครั้งที่๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๕.

(๓) หนังสือแปล

จีศรีนิवासัน. สุนทรียศาสตร์ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยความงามและศิลปะ. แปลและเรียบเรียงโดย สุเชาว์นพลอยชุม. พิมพ์ครั้งที่๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, ๒๕๔๕.

ศิลปพระศรี. ศิลปสงเคราะห์พจนานุกรมศัพท์ศิลปะของชาวตะวันตก. แปลโดยพระยาอนุนาน-ราชชน. พิมพ์ครั้งที่๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๕.

C. E. M. Joad. ปรัชญา. แปลโดยวิทย์วิศทเวทย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๓.

Harell, J.(edit.).History of Aesthetics.London:Continuum International Publishing Group, ๒๐๐๕.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระประภาส ปณฺณาคโม (ดอกไม้)
- เกิด : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙
- สถานที่เกิด : ๙๘ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลนาเหล่า อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู
- การศึกษา : จบการศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น รุ่นที่ ๔๙
- อุปสมบท : ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๑
- สังกัด : วัดขามป้อม ตำบลบัวลาย อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา
- ปีที่เข้าศึกษา : ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (ภาคปกติ)
ณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒๕๕๕
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดขามป้อม ตำบลบัวลาย อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา
- โทรศัพท์ : ๐๘๕-๔๙๑๐๙๖๔